

Huiswerk voor de kerk

De kerk wordt kleiner en orthodoxer en leeft en werkt met overtuigingen en leerstellingen die in toenemende mate afwijken van wat in de brede, seculiere maatschappij aanvaardbaar, geloofwaardig en relevant gevonden wordt. Hierdoor stukt de uitwisseling van invloeden in het brede gebied tussen de kern van de kerk en de maatschappij. Kerken lijken (kleine) enclaves te gaan worden van betrokken gelovigen die er steeds minder in slagen bruggen te slaan naar de brede maatschappij. Door deze groeiende kloof krijgen kerken – wellicht huns ondanks – een sterker wereldmijdend of wereldvreemd karakter. Een probleem van formaat.

En dat terwijl de geschiedenis leert dat juist waar de kerk aansluiting vond bij belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen – zich wereldwijdend opstelde – er kansen bleken te liggen. Dit maak ik op uit het spraakmakende boek *Een seculiere tijd* van de Canadese filosoof en rooms-katholiek gelovige Charles Taylor. Bewegingen als de Hervorming, het Evangelisch Réveil en de opkomst van de moderne theologie wisten de kerk en het geloof vruchtbaar aan te laten sluiten op (delen van) de toenmalige tijdgeest. En zowel de maatschappij als de kerk plukten hiervan vruchten. Hoe kan de kerk met meer vrucht en kracht wereldwijdend bezig zijn? Ik zie drie aandachtsgebieden die tot het 'huiswerk' van de kerk behoren. Dit huiswerk doen, schept nieuwe kansen voor verbeterde en nieuwe relaties en contacten met (mensen in) de seculiere maatschappij.

Schrift

Ten eerste zal de kerk zich moeten herbezinnen op de aard van het schriftgezag. Hoe mag de Bijbel het woord van God genoemd zijn? De kerk is maar zeer ten dele in het reine gekomen met het laten vallen van de – moderne! – overtuiging dat het Bijbels gezag gelegen is in de histori-

sche juistheid ervan. Bijbelverhalen zijn op schrift gestelde uitdrukkingen van ervaringen en bevindingen. De grote rijkdom aan beelden in de Bijbel laat zien, op hoeveel manieren mensen gezocht hebben woorden te vinden. Woorden voor hoe God, de Eeuwige, de Ongekende het leven op allerlei manieren is 'binnengevallen'. Deze beelden en verhalen zijn echter niet de ervaringen zelf; ze zijn er de (schriftelijke) *neerslag* van. Opgetekend door mensen van twintig of meer eeuwen geleden.

De moderne mens zit niet te wachten op een kerk die hem moreel de les leest

Deze neerslag wordt aan mensen van vandaag nogal eens voorgehouden als de *norm* voor hoe je God zou moeten ervaren. Maar dat is de wereld op z'n kop. Niet de schriftelijke neerslag van andermans ervaringen moet leidend zijn. Integendeel. Wat je ervaart van God, dát is leidend. Soms helpen hierbij ervaringen van anderen om je eigen ervaren te verstaan. Soms ook niet. De Bijbel biedt een schat aan 'sjablonen', aan voorbeelden van hoe anderen vertellen over hun ervaren. Maar dit mag niet in de plaats komen van je eigen ervaren en bevinden. Deze Bijbelse schat staat tegenwoordig bovendien onder spanning: de context van toep is niet die van nu. Dit erkennen we. We horen dan ook te erkennen dat de Bijbel vaak niet in staat is om mensen vandaag passende taal, passende beelden aan te reiken voor hun ervaren van God – of het níét kunnen ervaren van God.

Cruciaal is of de kerk voldoende vertrouwen heeft in God en mensen. Durft de kerk

het aan om mensen in vrijheid te stellen hun *eigen* geloofswaarden en -beelden te laten vinden? Ook als dit zonder herkenbaar Bijbels sjabloon gebeurt? Dit raakt aan de theologie.

Theologie

Dat is het tweede punt: de theologie. De kerk heeft de grootst mogelijke moeite om mensen in hun geloof en geweten werkelijk vrij te laten. Zij heeft een theologie opgebouwd – een spreken over God – met grote pretenties. De theologie meende systemen te moeten bouwen die 'de wereld' konden verklaren. Die God konden verklaren. In het bijzonder waar het het eeuwige heil van de mens betreft. Het belijden van Gods ondoorgrondelijkheid heeft telkens

Hoe kan de kerk weer met vrucht en kracht in contact treden met de seculiere maatschappij? Op drie gebieden zal de kerk zich diepgaand moeten bezinnen op haar visie en houding.

Jeroen Hartel

plaats moeten maken voor het vele dat wij toch wel over God menen te weten. Dit hebben we in de periode van de Reformatie vastgelegd in belijdenisgeschriften en catechismussen. Het vastleggen van het geloof valt in de toenmalige tijdgeest nog te begrijpen. Men wilde zichzelf tegenover andere gelovigen een positie geven. Maar een gevolg was dat kerken zelfbenoemde beheerders werden van heil en onheil; van hemel en hel en hoe er te geraken. De theologie en wetenschap kwamen op vele terreinen tegenover elkaar te staan. Voor de theologie was het namelijk slecht te verteren, wanneer vanuit de weten-

schap kennis werd aangeleverd die met het geloof strijdig bleek. Strijdig met wat theologen voor waar hielden op grond van wat zij Gods openbaring noemden. Ook als het ging om de materiële, tastbare werkelijkheid. Een bekend voorbeeld hiervan is de controverseronde schepping of evolutie. De christelijke theologie overstrekt zichzelf als zij meent dat de Bijbel een antwoordenboek is, een leverancier van feitenkennis over de materiële en immateriële werkelijkheid. De theologie, de kerk, mag erkennen dat de Bijbel niet aan deze pretentie kan beantwoorden.

Moreel volwassen

In de derde plaats mag de kerk er voluit voor uitkomen dat de westerse mens moreel volwassen is. Hij staat op eigen benen. Dit wordt in de kerk nogal eens afgewezen of zelfs veroordeeld. Terecht heeft een theoloog als Bonhoeffer zich hierover kwaadgemaakt.

Moeder kerk heeft last van het empty nest-syndroom

Moreel volwassen betekent overigens niet volmaakt, dat zijn we uit onze aard niet. Dat we onvolmaakt zijn en zelfs – met een woord van Paulus – als we geneigd (zouden) zijn tot alle kwaad, neemt niet weg dat we eigen verantwoordelijkheid dragen. En hiermee het recht om zelf onze beslissingen te nemen. Geen betutteling door een kerk die precies weet wat goed en kwaad is. De moderne, seculiere mens

zit terecht niet te wachten op een kerk die hem de morele les leest. Hij is zelf in staat om goed en kwaad te onderscheiden, ook al weten we dat dit de mens meestal niet behoedt voor het begaan van het kwade. Dit was overigens niet anders toen de kerk zich als morele hoedster van het volk opstelde. Om over de morele overtredingen vanuit de kerk zelf begaan, nog maar te zwijgen. Bezien vanuit seculiere ogen heeft de kerk – terecht – geen grond om zich in moreel opzicht meer deskundig of superieur op te stellen. We staan op gelijke hoogte – of diepte.

Een ander beeld

Laat ik een nieuw beeld geven – ontleend aan *Ecclesia* van Jean-Jacques Suurmond – dat past bij de kerk van vandaag: de kerk als moeder, en de maatschappij als haar kind(eren). De kinderen zijn volwassen geworden en het ouderlijk nest uitgevloegen. Het huis is te groot geworden. De kinderen hebben zich van moeders pappot en dagelijkse zorg losgemaakt, maar moeder kerk heeft nog last van het *empty nest*-syndroom. Moeder zal zich moeten verzoenen met de nieuwe manier waarop zij een goede relatie opbouwt met haar uitgevloegen kinderen. Moeder schenkt hun haar vertrouwen. Ze weet dat ook volwassen kinderen fouten maken. Volwassen fouten zelfs. Maar de kinderen kunnen altijd bij haar terecht. Zij mag en wil voor hen bron van liefde, wijsheid en aanvaarding zijn. De kerk in een seculiere tijd: kleiner behuisd, trots op haar kinderen, bescheiden aanwezig... En toch onmisbaar – op geheel eigen, onvervangbare wijze. Je hebt immers maar één moeder.

Dr. Jeroen Hartel is predikant in de Protestantse Gemeente Dongen-Rijen.

